

als grondlegger van de Nederlandse parlementaire democratie, die andere stromingen (de een vroeger, de ander later), het liberalisme bestrijdend, in feite enkele van zijn meest wezenlijke politieke stellingen overnamen.

Kuyper en de Savornin Lohman

Nederland is nog een generatie lang na 1848 een land zonder partijen, d.w.z. zonder op beginselen gegrondveste, vaste politieke organisaties gebleven. Tweede en Eerste Kamer kenden slechts 'richtingen'; de schaarse leden die met Guillaume Groen van Prinsterer, zich vasthoudend aan de geloofsbelijdenis van de Dordtse Synode, de beginselen van de revolutie van 1789 als brengster van 'het ongelooft' verwierpen, stemden meest met de conservatieve, de katholieken, althans tot omstreeks 1864, meest met de liberale richting mee. Hoe zagen veel liberalen in een onschokbaar geloof aan 'de vooruitgang' met name op Groen en de zijnen neer! Toen in 1851 de pas-opgerichte Amsterdamse kiesvereniging 'Nederland en Oranje' met Groen uitsprak, 'dat alle macht uit God is en dat de volkssoevereiniteit strijdt met Gods woord', heette die proclamatie in het strijdvaardigste en in zijn verontwaardiging haast over zijn woorden struikelende, liberale blad, de *Arnhemse Courant*, 'zó barbaars, zó middeleeuws, zó onstaatkundig, zó oproerig, zó ongrondwettig, in één woord zó schadelijk, zó bespottelijk dat men geloofd zou hebben dat dit product in de wereld gestuurd was door personen die er belang bij hebben, twist en tweedracht te stoken'.¹

Abraham Kuyper, domineeszoon uit Maassluis, was toen veertien jaar oud. Vier jaar lang, van 1863 tot 1867, stond hij als predikant in het Betuwse Lingedorp Beesd. Eenvoudige gemeenteleden brachten hem, de afgestudeerde van de 'moderne' Leidse Universiteit, tot een orthodoxe interpretatie van de Bijbel. Toen hij uit Beesd een beroep naar Utrecht, uit Utrecht in '70 een naar Amsterdam aannam, stond voor hem vast dat het behoud van het land gelegen was in de vorming van een vaste kern mannen en vrouwen, bereid, tegen het ongelovig liberalisme en de in dogmatische kwesties weinig principiële Nederduits hervormde kerk in, vast te houden aan de beginselen die 'de vaderen' in de worsteling tegen Spanje, zó meende hij, beziel hadden. In 1870 werd hij hoofdredacteur van het weekblad *De Heraut*, op 1 april 1872, derde eeuwdag van de verovering van Den Briel

¹ Aangehaald door de Wilde en Smeenk: *Het volk ten baat*, p. 81.